

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКА МИРОТВОРЧА ШКОЛА**

**Українське суспільство в умовах війни:
виклики сьогодення
та перспективи миротворення**

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**15 червня 2018 року
м. Маріуполь**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНСЬКА МИРОТВОРЧА ШКОЛА**

**УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
МИРОТВОРЕННЯ**

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**15 червня 2018 року
м. Маріуполь**

Варич Н.І.,

доцент кафедри

українознавства і лінгводидактики

Харківського національного

педагогічного

університету імені Г.С. Сковороди,

к.філолог.н., доцент,

м. Харків, Україна

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ

Реалії сучасного життя як в Україні, так і світі в цілому (обстоювання Вітчизною державності, національної гідності, спротив підступності гібридної війни, військові злочини в різних регіонах планети, високий поріг самознищення людства) та функціонування освіти, найчутливішого суспільного феномену, як «сили для добра» привертають увагу мислителів до виховного потенціалу освіти.

Аналітичний досвід із цих питань (презентований зокрема в працях G. Biesta, K. Bush, D. Orr, D. Saltarelli та інших) засвідчує: сучасні конфлікти не є простими, лінійними подіями, але містять складні перетворення суспільства, тож і вплив освіти має кілька облич. Освіта все частіше розглядається як один із засобів зменшити й подолати ефект насильства, формувати життєспроможність, створювати й підтримувати ситуації стійкої безпеки. Проте дослідження, наприклад, UNISEF в Італії [1], показують, що навчально-виховні практики, позірно сприяючи толерантності й справедливості, матимуть незначний вплив, якщо вони знехтують будь-якою нетерпимістю чи відчуватимуть брак заходів, спрямованих на захист особистої, національної, загальнолюдської гідності й свободи, на подолання ворожості й неприйняття розмаїття. З огляду на це, вони мають розглядатися як частина більш широкого підходу до навчання, як миророзбудовчі. Відповідно освіта, здійснювана в цьому напрямі, – довгостроковий процес із опертям на місцеві джерела та ресурси, спрямований на перетворення самих засад нетерпимості.

Відносини освіти й конфлікту набувають особливого значення не лише під час і на території загострення, а й покликані реалізуватися через рутинну повсякденну діяльність усюди, через розбудовчі стратегії, захисні механізми уникнення зловживань, збереження особистості, соціального капіталу, зміцнення спроможності суспільства вийти з конфлікту й гідно розвиватися. Розв'язання багатьох питань, які постають перед нашим суспільством, пов'язане з вихованням громадянина, з формуванням громадянської

культури суспільства в цілому. Громадянину притаманне вміння не тільки розпізнати і враховувати інтереси інших спільнот та соціальних пластів, але й послідовно проводити принцип пріоритетності життєвих інтересів суспільства, людства взагалі, співробітництва у вирішенні конкретних проблем.

Громадянська культура, статус громадянина потребує від людини відповіді на питання про те, заради чого вона діє, якої мети прагне досягнути, активно виступаючи в економічній, соціальній, політичній сфері; чи вміє вона боротися за реалізацію як своїх свобод, пропозицій, програм, так і свободи своєї держави; чи вміє виявляти самостійність суджень і мислення, чи спроможна аналізувати сучасні процеси та ситуації, обирати адекватні форми і способи дії у різних, зокрема непередбачуваних ситуаціях, відповідати за результати власної діяльності, чи готова шукати форми поєднання індивідуальних і суспільних інтересів у своїй життєдіяльності тощо [2, с. 120–122].

Нині в українському освітньому полі ще значною мірою залишається необхідність подолати набуток командно-адміністративної системи, тоталітарних практик, налаштованість на пасивність і відтворюваність, жорстку регламентацію, відповідно актуальне виховання громадянина як національно-патріотичної, гуманної, творчої, дієвої, відповідальної толерантної особистості, відкритої світу.

Досі спостерігаємо недостатність розроблення та вдосконалення нормативно-правової бази в галузі національно-патріотичного виховання, його бюрократизацію та формалізацію, бідність, подеколи недолугість його інформаційного забезпечення. На буремні й трагічні події 2014 й подальших років, на антидержавні зазіхання зреагувала передовсім громадянська спільнота, держава значно запізнюється: лише 2015 р. Кабінетом Міністрів створено міжвідомчу комісію з питань національно-патріотичного виховання, основними завданнями якої стали передовсім такі: сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади з питань національно-патріотичного виховання; визначення шляхів, механізмів та способів вирішення питань його відродження та впровадження, підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади із зазначених питань [3]. Кошти ж для здійснення національно-патріотичного виховання почали виділяти лише з 2016 р., переважно для підтримки проектів, розроблених інститутами громадянського суспільства. Так, 2018 року було обрано 30 проектів дев'ятнадцяти громадських організацій. Одним із прикладів переможця може слугувати молодіжний освітній табір «Хорунжий», у програмі якого неформальна освіта, лекції та дискусії з вітчизняної та світової історії і культури, сплав на байдарках, спортивні ігри, заняття з першої домедичної допомоги, мистецькі дії тощо.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015) зазначено: «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін» [4].

Виховні можливості такого підходу покликані забезпечити різнобічний розвиток, соціальну активність і цілісність особистості, здатної до самостійного мислення, активної суспільної діяльності, успадкування духовних надбань українського народу, патріота. Це потребує створення такої системи управління виховною роботою, упровадження якої сприяло б успішному формуванню громадянина суверенної Української держави. Варто зазначити, що потужні трансформації, яких зазнає наше суспільство, політичні виклики, високий рівень небезпеки для життя людини, наявні суперечності між потребою суспільства у динамічному зростанні рівня громадянської культури та системою виховної роботи в навчальному закладі, соціальним досвідом батьків тощо спонукають провадити виховні практики таким чином, щоб громадянська культура виконувала функції посередницької ланки між загальнолюдськими цінностями та новим суспільно-політичним мисленням, свідомістю та поведінкою громадян.

Наявність в українському суспільстві різних цінностей призводить також до страху відмовитися від застарілого, відпрацьованого, захарашуючи тим самим розбудовчі шляхи в соціокультурному полі, освітньому зокрема. Відповідно освітнім практикам досі притаманна політика вичікування, відкладання «на зручний момент», страх помилки й осуду, що безперспективно в умовах динамічно змінного світу. Як засвідчує сучасний напружений і розмаїтий контекст, вітчизняна освіта потребує розширення горизонтів у формуванні громадянського суспільства, зокрема й через підтримку неформальної освіти, виховання лідерів громадської думки. Навчання стає спільним, цілеспрямованим завданням, розроблення погляду на майбутнє передбачає постійність проекту, підтримуваного безперервними дебатами, змінністю форм, повсякчас додаванням нових варіантів (і реальної можливості їх вибору) в навчальному закладі й суспільстві, а не масовими одноразовими зусиллями.

Глобальні зрушення, посилення інтернаціоналізації стосунків, розвиток трансгресії спонукає вітчизняну освіту позбуватися також застарілого обмеження етно-національним виміром, органічно входити в соціокультурний простір «світу без меж», учити вчитися

через «зустріч зі світом» (G. Biesta), вирішувати проблеми співжиття, безконфліктного співіснування за збереження національної та особистої гідності.

Просунутися від нинішньої неузгодженості, непослідовності до цілеспрямованої стратегії майбутнього не завжди легко, проте все більше вітчизняних освітніх закладів прагне вирішити це актуальне завдання, водночас сповіщаючи суспільство про можливі зміни, готуючи до таких змін, забезпечуючи покоління знаннями, навичками та цінностями, які мають вирішальне значення для прогнозування та створення стійкого майбутнього в розмаїтому взаємозалежному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bush. K., Saltarelli D. The Two Faces of Education in Ethnic Conflict / UNICEF Innocenti Research Centre, Florence. URL: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/insight4.pdf> (дата звернення: 05.06.2018).
2. Садоха О., Варич Н. Стратегії відновлення справедливості в полі освіти: монографія. Харків: Харківське історико-філологічне товариство. 2014. 196 с.
3. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань національно-патріотичного виховання : Постанова Кабінету Міністрів України № 524 від 22 липня 2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/524-2015-%D0%BF> (дата звернення: 10.05.2018).
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2019 рр. URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/16/nacizionalno-patriotichne-vihovannya/> (дата звернення: 05.06.2018).

Газізова О.О.,

провідний науковий співробітник

відділу історичних студій

Науково-дослідного інституту

українознавства, к.і.н.,

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ У ВИЗНАЧЕННІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ В УМОВАХ АНЕКСІЇ КРИМУ РОСІЄЮ

Після повернення на свою історичну Батьківщину на початку 90-х років XX ст. кримські татари стали третьою за чисельністю етнічною групою Криму, причому найбільш згуртованою та політично активною.